

Arvio toimintamallista: Osallistuva budjetointi – inklusiivisella toiminnalla osallisuutta lähiöön

Malli torjuu segregaatiota. Lähiön asukkaat toteuttavat määrärahalta alueellisen, konkreettisen kehittämistoimen, jonka sisällön he päättävät itse. Toiminta edistää osallisuutta, osallistujien ylpeyttä omasta alueestaan ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset - kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Inklusiivisella toimintatavalla uutta, ITU 2 -hanke (ESR 1.8.2017-31.7.2020), Oulu, Rajakylä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulun kaupunki ja Oulun diakonissalaitos.

Kehittäjän yhteyshenkilö: Päivi Vuokila-Oikkonen, paivi.vuokila-oikkonen@diak.fi

Mallin kuvaus

Toimintamalli luo osallistuvan budjetoinnin avulla konkreettisen vaikuttamisen mahdollisuuden asuinalueelle, jonka asukkaista suuri osuus on heikoimmassa työmarkkina- asemassa olevia henkilöitä. Mallissa päätetään osallistuvan budjetoinnin prosessilla alueen kehittämiseen tarkoitetun määrärahan käytöstä, suunnitellaan yhteiskehittämisen hengessä kehittämisprojekti ja toteutetaan se yhteistoimin alueen asukkaiden kanssa. Keskeistä on saada aikaan jokin konkreettinen ja alueen asukkaiden yleisesti havaitsema positiivinen muutos, esimerkiksi alueen turvallisuuden tai viihtyisyyden paraneminen.

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Malli on kehitetty Oulussa, Rajakylän kaupunginosassa, missä budjetoinnilla siistittiin puistoksi rajakyläläisten nimeämä ja pelottavaksi sekä epäsiistiksi kokema Röllimetsä. Toimintamallissa sovelletaan Oulussa toimivaksi osoittautunutta yhdistelmää osallistuvan budjetoinnin määrärahamallista ja Porto Alegren mallista.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Toimintamalli edistää osallisuutta vaikuttamisen prosesseissa tarjoamalla konkreettisen käytännön, jonka avulla lähiön asukkaat voivat vaikuttaa oman alueensa kehittämiseen. Kehittämiprojekti luo uskoa siihen, että vaikuttaminen on mahdollista. Lisäksi yhteistyö kunnan kanssa auttaa ymmärtämään hallinnon toimintaa ja prosesseja. Budjetointiprosessia ei ole rajattu ainoastaan heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville, mutta heidän mukaansa saamiseen kohdistetaan erityisiä resursseja, kuten kohdennettua viestintää tai ohjausta.

Toimintamalli edistää osallisuutta yhteisöihin. Toimintaan osallistumista ei ole rajattu pelkästään heikoimmassa asemassa oleville, koska tavoitteena on aluetta yhdistävä, yhteistä hyvää tuottava ja yhteisöllisyyttä edistävä käytäntö. Eri asemassa olevilla asukkailla on tasavertainen mahdollisuus vaikuttaa silloin, kun aluetta kehitetään ihmisten sosiaaliekonomista taustaa tai työmarkkina-asemaa korostamatta. Yhdessä toimiminen luo yhteyksiä eri asukasryhmien välillä, ja voi siten parantaa myös väestösuhteita ja turvallisuuden tunnetta. On tärkeää, että esiin nousevat erimielisyydet ratkotaan oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Kaikki asialliset puheenvuorot ja näkökannat tulisi ottaa huomioon ja tarvittaessa tehdä päätökset äänestämällä.

Toteutunut kehittämiskohde tuottaa myös osallisuutta yhteiseen hyvään. Toiminta lisää yhteishenkeä alueella, kun suuri osa asukkaista näkee positiivisen muutoksen arkisessa elinympäristössään. Prosessissa mukana olleet saavat toimistaan tunnustusta osana yhteisöä. Itse toteutettu kehittäminen prosessi tuottaa myös ylpeyttä aikaansaadusta kehityksestä ja sitouttaa alueen asukkaita vaalimaan elinympäristöään. Ylpeys voi heijastua laajemminkin asuinalueen kehitykseen ja elinvoimaan, tai ainakin vaimentaa alueen negatiivista kierrettä.

Osallistuvan budjetoinnin avulla toteutettuun kehittämisprojektiin osallistuminen voi myös vaikuttaa osallistujan osallisuuteen omassa elämässään. Malli tarjoaa erilaisia tapoja osallistua. Omia ideoita ja tarpeita voi tuoda esille alustavassa kartoituksessa ja jokainen voi osallistua yhteiseen suunnitteluun, päätöksentekoon ja konkreettiseen kehittämistyöhön

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

hankkeen toteuttamisvaiheessa. Toimintaan voi osallistua omien taitojensa, osaamisensa ja kiinnostuksensa mukaan.

Uusia näköaloja voi aueta myös yksityiselämässä, kun eri palvelujen tai toimenpiteiden kohteena oleva henkilö osallistuu asuinalueen yhteisen projektin päätöksentekoon. Oman toiminnan arvon havaitseminen, usko mahdollisuuteen vaikuttaa elinympäristöönsä ja aluekehittämisen prosessien ymmärrys voivat lisätä myös yksilön motivaatiota ja hyvinvointia tuottamalla tunnetta ympäristön hallittavuudesta, ymmärrettävyydestä ja toiminnan merkityksellisyydestä. Lisäksi vapaaehtoistoiminta ja kehittäjäporukan hyvä henki voivat kohentaa osallistujien hyvinvointia uusien tuttavuuksien, hyötyliikunnan tai mielenvireyden avulla.

Sokran keräämä arviointiaineisto Rajakylän budjetoinnin osallistujilta viittaa siihen, että osallisuuden kokemus on lisääntynyt ja osallistujat kokevat ylpeyttä aikaansaadusta muutoksesta.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen eriytyminen väestöryhmien hyvinvointierojen mukaisesti on akuutti ongelma, joka uhkaa demokraattisen järjestelmän legitimitettiin. Kansalaisvaikuttamista edistäville, positiivisen erityiskohtelun käytännöille on tarvetta. Kunnat ja kaupungit käyttävät yhä useammin osallistuvan budjetoinnin toimintamallia kuntalaisten osallistumisen edistämisen menetelmänä. Kunnilla on kuntalain mukaan velvollisuus edistää kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia. Osallistuva budjetointi on kunnille oiva keino toimeenpanna lakia.

Tämä toimintamalli poikkeaa joistakin käytössä olevista osallistuvan budjetoinnin menetelmistä siten, että se kohdistuu alkuperäisen Porto Alegren mallin hengessä juuri asuinalueelle, jolla asuu heikoimmassa asemassa olevia. Mallilla pyritään rohkaisemaan heitä, jotka ilman kannustusta osallistuvat vain harvoin yhteiseen kehittämiseen. Ilman kohdentamista vaarana on, että kuntien osallistavat toimet hyödyttävät vain muutenkin aktiivisesti osallistuvia ja lisäävät eroja osallistumisessa.

Toiminta on kehitetty Oulussa ja Rajakylän kaupunginosassa, mutta se on siirrettävissä muille alueille. Siirrettävyys edellyttää rahoittajaa – yleensä kuntaa tai kaupunkia – ja halua kehittää heikosta maineesta kärsiviä alueita. Itse päätettävän budjetin ei tarvitse olla suuri. Oulun kaupunki sijoitti osallistuvaan budjetointiin 35 000 euroa vuonna 2018, josta Röllimetsän kunnostukseen myönnettiin 4500 euroa. Rahoituksen lisäksi tarvitaan organisoiva taho, joka Rajakylän tapauksessa oli Euroopan sosiaalirahaston hanke, ITU2. Rajakylässä Röllimetsän kunnostuksen organisointiin tarvittiin palkattujen työntekijöiden panosta arviolta noin 1-2 henkilötyökuukautta. Taloudellisten resurssien lisäksi suuri rooli on

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

myös rahoittavan kunnan tai kaupungin yhteistyöasenteessa ja suhtautumisessa kuntalaisten omaehtoiseen aktiivisuuteen.

Osallistavaa budjetointia on arvioitu paljon kansainvälisesti. Sen on todettu tuovan paikallishallinnolle kustannussäästöjä erityisesti päätösten yleisen hyväksyttävyyden myötä. Työaikaa vievät hallintovalitukset vähenevät. Rajakylän toimintamallin arvioinnin tuloksia esiteltiin ITU2-hankkeen loppujulkaisussa. Siinä todettiin, että toiminnalla on saatu näyttöä koetun sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisestä. Esimerkiksi asukkaiden luottamus kunnan poliittisiin päätöksentekijöihin, kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa sekä tyytyväisyys asuinalueen rakennettuun ympäristöön ja turvallisuuden tunne alueella ovat arvioinnin mukaan lisääntyneet.

Lopuksi

”Osallistuva budjetointi - inklusiivisella toiminnalla osallisuutta lähiöön” on toimintamalli, jonka avulla kuntien käyttöön yhä laajemmin vakiintunut osallistuva budjetointi saadaan toimimaan paremmin heikommassa sosio-ekonomisessa asemassa olevien kannalta. Toimintamallia voi soveltaa itsenäisesti tai osana kunnan laajempaa osallistuvan budjetoinnin prosessia kuten Oulussa oli tehty. Kaikissa tapauksissa se on sovitettava paikallisiin erityispiirteisiin ja hallinnon tavoitteisiin.

ITU2-hanke päättyi heinäkuussa 2020. Osallistuvan budjetoinnin toimintamallin juurtumisen Rajakylään mahdollistaa hankeaikana kerätty kokemus ja se, että osallistuva budjetointi on kirjattu Oulun kaupungin strategiaan.

Lähteet

Vuokila-Oikkonen, P. Hyväri, S. & Keskitalo, E.: [Asukkaat alueen hyvinvoinnin rakentajina – Kokemuksia Oulun Rajakylän kehittämisestä](#). Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki 2020.

Vuokila-Oikkonen, P. Jokinen, P. Hyvinvointia ja turvallisuutta yhteiskehittämällä: osallistuvan budjetoinnin kokeilu, turvallisuuskävelyt ja ”roskishölkät”. Teoksessa Vuokila-Oikkonen, P., Hyväri, S. Keskitalo, E. (toim.) 2020. [Asukkaat alueen hyvinvoinnin rakentajina – kokemuksia Oulun Rajakylän kehittämisestä](#). Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Vuokila-Oikkonen P., Hyväri S., & Kittilä E. 2018. Osallistuva budjetointi asukkaiden yhteisöllisyyden ja paikallisen kehittämisen menetelmänä – esimerkkinä Oulun Rajakylän kokeilu. Ratkes, Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen kulttuurin lehti 2/2018, 48–53.

Nousiainen M. & Vuokila-Oikkonen P. 2020. ”Kyllä mä rinta rottingilla kuljen siitä ohitse.” – Kuinka oman elinympäristön kehittäminen edistää osallisuuden kokemusta. Dialogi. Hyväksytty julkaistavaksi.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

